

BERTIL NORBELIE:

Ny framtidsmiljö för utbildning

Eskil Blocks bok "Ny framtidsmiljö för utbildning" har tre olika syften. För det första presenteras den metod för framtidsstudier som författaren under 70- och 80-talen utvecklade för olika samhällssektorer.

Eskil Block: **Ny framtidsmiljö för utbildning**. Askelin & Hägglund 1989

Metoden består i att dela upp tillvaron i fyra huvudsektorer

- den *miljö* människorna fått gratis av naturen,
- den *maktstruktur* de själva byggt upp
- deras *drömmar* om en bättre värld vilka ställs mot
- den växande *tekniska förmågan* till varuproduktion, transport och krig.

För det andra ges en bred överblick över de *möjligheter* som erbjuder sig de närmaste decennierna inom var och en av de fyra sektorerna.

Det tredje syftet är att höja läsarnas medvetande då det gäller hans eller hennes egen *privata framtid*.

Boken är faktsäckad och ibland väl kompakt även om återkommande sammanfattningar binder ihop framställningen.

Block ger i boken sin version av möjliga framtider i ett globalt perspektiv. Man kan både få impulser och roas av beskrivningen av inte mindre än tolv alternativa framtider. Supermaktsdominans, Maktspridning, Undergång genom krigshandlingar eller Spontant kulturellt sönderfall avverkas alla i ett rasande tempo.

Även om författaren har en stark tilltro till de tekniska landvinningarnas möjligheter att bidra till en bättre värld är framtidsutsikterna många gånger dystra.

Detta illustreras t ex av att bland de mer hoppfulla alternativen finns "Tjugostatshypotesen" där lokalt samarbete grundas på traditionell gemenskap. Varje region struntar i andra, men främjar sin egen handel och teknikutveckling. Man har egen samfärdsel, valuta, utbildning, vapenindustri och söker frihet från stormaktspåverkan: "Ut med Örnar och Björnar" ropar Block och ser ett samhälle med tullar utåt och samarbete inåt.

Även om alternativen är många och fantasieggande är det uppenbart att verkligheten ändå tar sina egna vägar. Det som nu sker i Östblocket ger nya dimensioner åt beskrivningen av framtiden.

Den moderata framtidsgruppens tidshorisont, som sträcker sig fram till år 2001, räcker inte för Eskil Block. För honom är året 2050 en symbol för den tid som är bortom de nuvarande makthavarnas räckvidd.

I analysen av Sveriges roll i Europa tas de trender som gynnar frihet och ansvar fram och tidsperspektivet blir något kortare, 10–20 år. Blocks beskrivningar av möjliga svenska framtider ger troligen läsaren ett större utbyte än de många globala alternativ som presenteras.

Stundtals travas provokationerna i texten, antingen dessa är Blocks egna eller referat av andras slutsatser, som t ex följande: "Många menar att socialdemokratin nu har tagit upp kyrkans fallna mantel som normgivare och utåt sammanhållande kraft för hela nationen – under Olof Palme också för dess internationella engagemang."

Kommer motsättningen mellan socialister och borgare att fokuseras hårdare i Sverige? frågar Block. Varken skattestryck, löneutjämning eller enhetsskola har

mobiliserat opinioner. Block frågar vad som kan komma att fungera som "sprängpunkter". Kommer en konfrontation med t ex krav på ekonomisk demokrati eller är vi på väg mot samförståndslösningar och hoppande majoriteter?

Block tar inte ställning själv men han ger ett brett spektrum som utgångspunkt för läsarens egna funderingar.

I avsnittet Framtida kunskapssamhäl- len blir framtidsbildernas styrka och svag- heter tydliga. Vi får genom polariseringen hjälp att ta ställning. Samtidigt är det up- penbart att utvecklingen består i en syntes av olika alternativ.

De alternativ som presenteras är föl- jande:

1. Skolan som en spjutspets mot framti- den, kvoterad jämlikhet

Detta alternativ bygger på en renodlat socialistisk samhällsutveckling. Olika ut- bildningsformer förs samman: Grundsko- lan sväljer både förskola, gymnasium och delar av vuxenutbildningen. Rekrytering påverkas av sociala behov. Skolor med särskild inriktning sprids över regioner, ideologi och visioner får överflygla re- sursproblemen. Inflytande utövas av poli- tiker, löntagarorganisationer och ideo- loger vid universitet och i massmedia. Un- dervisningsmetoderna kollektiviseras. Grundforskningen skall stödja den socia- la utjämningen eller stärka ekonomin.

2. Åt dem som har skall vara givet

Alternativet är det föregåendes motsats. Kapitalismen segrar i världen. Politiker- nas inflytande begränsas. Målet är maxi- mal ekonomisk framgång, men också att hålla jämna steg med omvärlden. Nyda- nande sker i kommersiella elitskolor. Skolstarten tidigareläggs. Kindergarten

startas för specialbegåvningar. Lärares lö- ner sätts marknadsmässigt. Vissa kom- muner får rekryteringsproblem. Betyg er- sätts av lokal intagning till högskolor och universitet.

3. Hugg i och dra: nationellt avgränsad tävlingsskola

Grundvärderingen är nu inte jämlikheten inom landet utan hela rikets konkurrens- kraft utåt, samtidigt som omvärlden för- utsätts vara mer splittrad mellan socia- lism och kapitalism. Makten skulle vila antingen på två partier som växlar vid makten eller på en samlingsregering.

Skolan är ett medel för konkurrens och kamp mellan stater. Utbildningen blir eli- tistisk, men klara mål ställs upp för att hela utbildningssystemet skall bli accep- terat. Utbildningens innehåll och kvalitet kontrolleras noga med återkommande riksgiltiga prov. Lärare och elever får finna sig i de mål politiker satt upp.

4. Kunskap till heders igen: skolans eget folk gör uppror

Dåliga arbetsförhållanden. Brister vad gäller lokalunderhåll, läromedel, allmän ordning och arbetsdisciplin leder till en lärarrevolt. Politisk sammanhållning får vika för individens självförverkligande, för kulturell mångfald och anspänning.

Pådrivande är elever, lärare, bildnings- inriktade organisationer, författare, ambi- tiösa föräldrar m.fl. Nydaning sker i spon- tana organisationer — som t ex de mani- festationer mot våld som ägt rum på sena- re tid. Bestämmanderätten flyttas från politiker och myndigheter till lärarna. Skolan är ett medel för självförverkligan- de. Individualpsykologi och populär- vetenskap ger impulser till förnyelsen.

5. Allom allt utan extra kostnader

I denna EG-inspirerade version är valfriheten utbredd. Varierande skolformer får fullt stöd från det allmänna. Valfriheten är nästintill obegränsad. Problemen hopar sig när enfrågepartier och särorganisationer, invandrarföreningar m fl kräver egna skolor. Främsta fördel är att lokala resurser och lokal kunskap inriktas på lokala behov, så att fler kan få arbete där de redan bor. Skolan är en tjänst som kommunerna är skyldiga sina innevånare. Fortbildning organiseras av lärare efter behag men betalas centralt.

Eskil Block ger i boken anvisningar som kan resultera i egna scenarier och

handlingsprogram. Den som väljer att göra detta ensam eller i en studiegrupp får rikligt med uppslag och har säkerligen både arbete och spänning i stora mått framför sig.

Helhetsintrycket störs dessvärre av slarvig korrekturläsning och överhoppade tankeled. I vissa partier av framställningen travas fakta på varandra utan att författaren redogör för de samband som leder fram till hans slutsatser.

Kritiken hindrar inte att Eskil Block har skrivit en intressant och värdefull inlägg för den som vill få impulser och skaffa sig egna utgångspunkter i samhällsdebatten.

THEDE PALM:

Två vitböcker

I en i höst utgiven liten bok har professor WM Carlgren analyserat två av de s k vitböcker, som på sin tid utgivits officiellt av utrikesdepartementet. De behandlar några politiska frågor, som helt eller delvis föll inom departementets arbetsområde. Hans bok heter "Korten på bordet? Svenska vitböcker om krigsårens utrikespolitik". I en inledning får man förklaring på vad en vitbok och andra "färgade böcker" är. Sedan behandlas två speciella frågor. Sist finner man en exkurs, som belyser förhållandet mellan kung Gustaf V och kung Håkon av Norge. Olika

missförstånd gjorde detta spänt, vilket var både onödigt och under kriget kanske också skadligt.

Wilhelm Carlgren: **Korten på bordet?**
Svenska vitböcker om krigsårens utrikespolitik. Militärhistoriska förlaget 1989

Efter krigsslutet 1945 blev ganska snart åtskilliga hemligstämplade eller förr okända papper tillgängliga. En del sådana visade sig innehålla samtal mellan den tyske militärattachén i Stockholm och chefen för kommandoexpeditionen, generalmajor